

[This question paper contains 3 printed pages.]

Sr. No. of Question Paper : 6378

Your Roll No.

Unique Paper Code :

Name of the Course : B.A. (H) Sanskrit/I

Name of the Paper : Paper – II (Prose)

Semester :

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 100

(Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.)

इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।

Note : Unless otherwise required in a question, answer should be written in Sanskrit or in Hindi or English, but the same medium should be used throughout the paper.

टिप्पणी : – अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, परन्तु सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

Answers all questions

सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए।

1. निम्नलिखित का सप्रसंग अनुवाद कीजिए :

40

Translate the following with reference to the context :

(क) परस्परविरुद्धञ्चेन्द्रजालमिव दर्शयन्ती प्रकटयति जगति निजचरितम्। तथाहि – सततम् ऊष्माणमारोपयन्त्यपि जाड्यमुपजनयति। उन्नतिमादधानापि नीचस्वभावतामाविष्करोति। तोयराशिसम्भवापि तृष्णां संवर्धयति। ईश्वरतां दधानापि अशिवप्रकृतित्वमातनोति।

अथवा /Or

गुरुपदेशश्च न पुरुषाणामखिलमलप्रक्षालनक्षममजलं स्नानम्, अनुपजातपलितादिवैरूप्यमजरं वृद्धत्वम्, अनारोपितमेदोदोषं गुरुकरणम्, असुवर्णविरचितमग्राम्यं कर्णाभरणम्, अतीतज्योतिरालोकः नोद्देगकरः प्रजागरः।

(ख) मयाऽपि परिश्रमता विन्ध्याटव्यां कोऽपि कुमारः क्षुधा तृषा च क्लिश्यन्नक्लेशार्हः क्वचित्कूपाभ्याशे अष्टवर्षदेशीयो दृष्टः। स च त्रासगद्गदमगदत् – “महाभाग, क्लिष्टस्य मे क्रियतामार्य! साहय्यकम्। तमलमस्मि नाहमुद्धर्तुम् इति।

अथवा /Or

आगमदीपदृष्टेन खल्वध्वना सुखेन वर्तते लोकयात्रा। दिव्यं हि चक्षुर्भूतभवदभविष्यत्सु व्यवहितविक्रष्टादिषु च विषयेषु शास्त्रं नामाप्रतिहतवृत्तिः। तेन हीनः

सतोरप्यायतविशाललोचनयोरन्ध एव जन्तुर्थदर्शनेष्वसामर्थ्यात् । अतो विहाय
बाह्यविद्यास्वभिषङ्गभ्यागमय दण्डनीतिं कुलविद्याम् ।

- (ग) अम्भो नाम रिपुप्रियानयनयोः प्रत्यर्थिदन्तान्तरे प्रत्यक्षाणि तृणानि वैभवमिलत्काष्ठं यशस्तावकम् ।
मार्गो लोकविरुद्ध एव विजनः शून्यं मनो विद्विषाम् श्रीमद्विग्रहराजदेव! भवतः प्राप्ते
प्रयाणोत्सवे ।

अथवा /Or

श्रवणसुभगं धानुर्वेद्य दृढं परिनिष्ठिताः

सुचरितशतासङ्गाः केचिद्विचित्रकथाविदः ।

विनयनिभृताः सम्यग्धर्मप्रसङ्परायणाः

प्रियमपरुषं पथ्यं चान्ये क्षमा बहु भाषितुम् ॥

- (घ) कदलीदलकुञ्जायितस्यैतत्कुटीरस्य समन्तात् पुष्पवाटिका, पूर्वतः परमपवित्रपानीयं
परस्सहस्रपुण्डरीकपटलपरिलसितं पत्रिकुलकूजितपूजितं पयःपूरितं सर आसीत् ।
दक्षिणतश्चैको निर्झरझरध्वनिध्वनितदिगन्तरः सुन्दरकन्दरः पर्वतखण्ड आसीत् ।

अथवा /Or

स च प्रजां विलुण्ठय, मन्दिराणि निपात्य, प्रतिमां विभिद्य, परशशताञ्जनांश्च दासीकृत्य, शतश
उष्ट्रेषु रत्नान्यारोप्य स्वदेशमनैषीत् । एवं च ज्ञातास्वादः पौनः पुन्येन द्वादशवारमागत्य
भारतमलुलुण्ठत् ।

2. (क) प्रश्न संख्या 1 के किन्हीं पाँच रेखांकित शब्दों पर व्याकरणात्मक टिप्पणियाँ लिखिए । 5
Write grammatical notes on any **five** of the underlined words in Ques. No. 1.
(ख) अधोलिखित में से किन्हीं पाँच पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए । 10
Write a note on the **five** of the underlined.
विष्णुगुप्त, कालकूट, सप्तछदः, घुणाक्षरन्याय, उच्चैःश्रवा, चतस्रःराजविद्या, क्षीरसागर ।

3. बाणभट्ट की गद्यशैली के गुण-दोषों की विवेचना कीजिए । 10
Discuss the merits and demerits of the prose style of Banabhatta.

अथवा / Or

शुकनासोपदेश के आधार पर राजाओं के स्वभाव का वर्णन कीजिए ।

Describe the nature of kings according to Shukanosopadesha.

4. विश्रुतचरितम् में प्रवर्तित राजनीति को उद्घाटित कीजिए । 10
Expose the politics depicted in Vishrutcharitam.

अथवा /Or

'कविर्दण्डी कविर्दण्डी कविर्दण्डी न संशयः' इस कथन की समीक्षा कीजिए ।

Critically assess the statement 'कविर्दण्डी कविर्दण्डी कविर्दण्डी न संशयः'.

5. शिवराज विजय के आधार पर भारत की दुर्दशा का विवेचन कीजिए । 10
Discuss भारतदुर्दशा to the Shivarajavijaya.

अथवा /Or

ऐतिहासिक काव्य के रूप में शिवराजविजय का मूल्यांकन कीजिए ।
Evaluate Shivarajavijaya in the form of historical kavya.

6. विग्रहराज के दिल्लीस्तम्भ लेख का महत्त्व बताइए । 10
Discuss विग्रहराज दिल्लीस्तम्भलेखः ।

अथवा / Or

रुद्रदामन् के शिलालेख का महत्त्व बताइए ।
Discuss the importance of inscription of Rudradaman.

7. अधोलिखित गद्यांश के आधार पर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए । 5
Answer the questions in Sanskrit on the basis of the following passage :

एवं समतिक्रामत्सु केषुचिद्विसेषु राजा चन्द्रापीडस्य यौवराज्याभिषेकं चिकीर्षुः
प्रतीहारानुपकरणसंभारसंग्रहार्थमादिदेश । समुपस्थित यौवराज्याभिषेकं च तं कदाचिद्
दर्शनार्थमागतमारूढविनयमपि विनीततरमिच्छञ्शुकनासः सविस्तरमुवाच । तात चन्द्रापीड!
विदितवेदितव्यस्याधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति ।

1. कः प्रतीहारान् आदिदेश?
2. कः कं च दर्शनार्थम् आगतवान्?
3. अत्र कः उपदेष्टव्यः?
4. कस्य यौवराज्याभिषेकः अनुष्ठितः आसीत्?
5. सविस्तारम् कः उवाच?